

Lech Ratajski
1921–1977

LECH RATAJSKI

1921–1977

Rozpoczynając pracę na Uniwersytecie Warszawskim w 1950 r. Lech Ratajski miał ukończone studia geograficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim (1946–1950) oraz dwa lata studiów w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (1945–1947). Jego dorobkiem naukowym było 6 map podręcznych opublikowanych w Wydawnictwie Glob w Krakowie w 1948 r. oraz mapa turystyczna. Pracę rozpoczął jako asystent w Zakładzie Antropogeografii Instytutu Geograficznego UW. Z Uniwersytetem i z gmachem przy Krakowskim Przedmieściu 30 pozostał związany zawodowo do końca życia przez następne 27 lat.

Urodził się w Rawie Mazowieckiej 26 kwietnia 1921 r. Ojciec był nauczycielem gimnazjalnym i często zmieniał miejsce zamieszkania. L. Ratajski uczył się w Radzynie Podlaskim i Lubartowie a maturę uzyskał w liceum matematyczno-przyrodniczym w Łomży. W czasie wojny pracował jako nauczyciel i dorywczo jako urzędnik. W roku szkolnym 1941/1942 był uczniem szkoły im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie. Należał do Armii Krajowej, uczestniczył w akcjach dywersyjnych i sabotażowych, za co został odznaczony Krzyżem Walecznych w 1949 r.

Po zakończeniu wojny zapisał się na studia w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, jednakże je przerwał pozostając na studiach geograficznych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Magisterium uzyskał na podstawie pracy *Zagadnienia generalizacji problemów antropologicznych na przykładzie Ameryki Południowej* napisanej pod kierunkiem prof. J. Szaflarskiego.

Zgodnie ze swoimi zainteresowaniami od lutego 1950 do 1963 roku pracował w Katedrze Geografii Regionalnej Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie w latach 1959–1962 był kierownikiem Pracowni Afrykanistycznej.

W 1962 roku doktoryzował się u prof. S. Leszczyckiego na podstawie pracy *Polski dorobek w dziedzinie kartografii ekonomicznej w latach 1900–1958*. Rozprawa ukazała się w 1965 r. pod nieco zmienionym tytułem jako 49 numer „Prac Geograficznych” Instytutu Geografii PAN. Po uzyskaniu doktoratu został na dwa lata kierownikiem Pracowni Kartograficznej IG PAN. W grudniu 1964 r. został pracownikiem Katedry Kartografii Uniwersytetu Warszawskiego. Była to decyzja profesora S. Leszczyckiego,

wówczas dyrektora obu instytutów geografii: Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Warszawskiego, gdyż organizator i dotychczasowy kierownik Katedry Kartografii prof. S. Pietkiewicz (1894–1986) kończył 70 lat i nie mógł pełnić funkcji kierowniczej. Wprawdzie L. Ratajski nie był jeszcze samodzielnym pracownikiem naukowym, ale pracę habilitacyjną miał na ukończeniu. Stopień doktora habilitowanego, a więc i uprawnienia do kierowania Katedrą uzyskał w 1966 r. na podstawie rozprawy *Mapy przemysłu, ich właściwości metodyczne i kartometryczne*, opublikowanej jako nr 56 „Prac Geograficznych IG PAN”. Nominację na stanowisko kierownika Katedry otrzymał 1 grudnia 1967 r.¹ Nominacja ta zamknęła pierwszy, bardzo aktywny okres działalności naukowej i dydaktycznej L. Ratajskiego, w którym skryształowały się jego zainteresowania badawcze. A były one dość szerokie.

Pierwsze studia odbywał w uczelni artystycznej. Niewątpliwie miał wybitne uzdolnienia artystyczne, których wprawdzie nie rozwinął, ale przekazał synowi – Sławomirowi, obecnie profesorowi ASP w Warszawie. Zdolności te i wiedzę z dwóch lat studiów wykorzystywał jako kartograf i dydaktyk. Na mapę patrzył nie tylko okiem geografa, ale i oceniał ją jako wytwór plastyczny. Prowadził bardzo ciekawe zajęcia rysunkowe ze studentami specjalizacji kartograficznej. Do pierwszych roczników miesięcznika „Poznaj Świat”, ukazującego się od 1948 r. w Krakowie, projektował okładki i redagował mapy. Znane są jego bardzo udane karykatury prof. S. Pietkiewicza i dr B. Winida, rysowane zapewne w latach pięćdziesiątych.

Niewątpliwie to zdolności rysunkowe i zainteresowanie geografiami były okolicznościami stymulującymi opracowanie w końcu lat czterdziestych wspomnianych już map podręcznych. Były to cztery mapy fizyczne, administracyjna, jedna gospodarcza oraz mapa turystyczna. Godne podziwu – szczególnie w czasach ostrej cenzury, bo na początku lat pięćdziesiątych – było podjęcie, przez L. Ratajskiego wspólnie z B. Winidem, opracowania *Podręcznego atlasu świata*. Atlas, którego wydawanie przewidywano na kilka lat, ostatecznie ukazał się w latach 1954–1961, w pięciu zeszytach zawierających niemal 150 map, nie tylko ogólnogeograficznych, ale i gospodarczych. Właśnie zainteresowanie mapami gospodarczymi jest rysem charakterystycznym działalności naukowej L. Ratajskiego. W czasach, gdy głównym nurtem zainteresowania kartografów była mapa ogólnogeograficzna L. Ratajski skierował swoją uwagę na mapy tematyczne, a szczególnie gospodarcze. Znajduje to odbicie w mapach wspomnianego atlasu, w mapach opublikowanych w latach 1954–1962 w PPWK (gospodarcza Polski, europejskich krajów demo-

¹ W dwa lata po objęciu przez L. Ratajskiego Katedry, po „wydarzeniach marcowych ‘68” nastąpiły w 1969 r. zmiany organizacyjne na Uniwersytecie i na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi. Wyodrębniono Instytut Geografii, choć nadal w strukturze Wydziału, a jego jednostkami organizacyjnymi zostały zakłady, wśród nich Zakład Kartografii. Katedrę przywrócono wraz z powołaniem Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych we wrześniu 1977 r.

kracji ludowej, Europy i świata) oraz w obu pracach na stopień. Zamieszczona w „Polskim Przeglądzie Kartograficznym” bibliografia map i atlasów, bez map załącznikowych i tekstowych, obejmuje 30 pozycji, kończy się na roku 1962. Od tego czasu L. Ratajski specjalizował się w mapach załącznikowych m.in. encyklopedycznych. W 13-tomowej *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN* wydawanej w latach 1962–1970 zamieścił ponad 100 map gospodarczych poszczególnych państw. Szacuje się, że wykonał ich około 600 do różnych wydawnictw.

Jako geograf regionalny, w krótkim czasie stał się ekspertem w dziedzinie nazewnictwa geograficznego. Brał czynny udział w pracach powołanej w 1951 r. Komisji Nazw Geograficznych PTG przejętej w 1953 r. przez Instytut Geografii PAN, która działała dalej pod nazwą Komisji Ustalania Nazw Geograficznych. Sukcesywnie publikuje wówczas w „Biuletynie Geograficznym” wykazy nazw geograficznych, aby w 1959 wydać wspólnie z Janiną Szewczyk i Przemysławem Zwolińskim kompendium *Polskie nazewnictwo geograficzne świata*.

Lech Ratajski został kierownikiem Katedry Kartografii w grudniu 1967 r., ale praktycznie kierował nią od chwili przejścia na emeryturę prof. S. Pietkiewicza. Kuratorem Katedry był w tym czasie prof. J. Kondracki, który nie ingerował w decyzje nieformalnego kierownika. W chwili objęcia funkcji kierownika w Katedrze pracowało 7 osób. Byli to w większości młodzi magistry po studiach geograficznych i specjalizacji kartograficznej. Jak po latach wspominał L. Ratajski, profesor S. Leszczycki w rozmowie o przyszłości Katedry dał mu wolną rękę w doborze współpracowników. L. Ratajski przejął Katedrę „z dobrodziejstwem inwentarza” nie wprowadzając żadnych rewolucyjnych zmian, ale położył nacisk na rozwój kadry proponując, a później stanowczo egzekwując przygotowanie prac doktorskich. Pierwszym doktorem L. Ratajskiego był J. Paślawski (1973), następnie B. Horodyski (1974), W. Ostrowski (1976) i G. Bonatowski (1977). Praca doktorska J. Siwka, obroniona w 1982 roku również powstała z inspiracji L. Ratajskiego. Ponadto przyjął do pracy osoby, które w różny sposób ukształtowały oblicze dzisiejszej Katedry, m.in. dr. W. Grygorenkę (w 1973), mgr. K. Kossobudzkiego (1968), mgr. J. Siwka (1974) i mgr. P. Kowalskiego (1976).

Lech Ratajski dążył do stworzenia silnego zespołu naukowo-dydaktycznego o licznych kontaktach międzynarodowych. Objęcie Katedry przypadło na okres zwiększonego zainteresowania kartografów aspektami teoretycznymi naszej dyscypliny. Były to okoliczności sprzyjające, które L. Ratajski znakomicie wykorzystał. Ogromne doświadczenie praktyczne w zakresie redagowania map było bardzo dobrą podstawą dla rozważań teoretycznych, zaś młody zespół stwarzał warunki i nadzieję na ciekawe i ambitne prace badawcze.

Wydaje się, że naturalną konsekwencją zainteresowań L. Ratajskiego mapami gospodarczymi było opracowanie modelu metod kartograficznych oraz koncepcji progów generalizacyjnych.

Zarys modelu metod kartograficznych znalazł się w rozprawie habilitacyjnej, a w nieco zmienionej, i ostatecznej formie w podręczniku *Metodyka kartografii społeczno-gospodarczej*. Dowodzi on, że L. Ratajski w dużej mierze „myślał graficznie”, gdyż model jest graficznie uporządkowanym zapisem znanych z literatury właściwości metod prezentacji. Jest on nadal podstawą klasyfikacji i omawiania właściwości metod prezentacji. Wprawdzie po z górą 30 latach dostrzegamy jego niedostatki wynikające z postępu nauki, ale brak jest propozycji, która mogłaby go zastąpić.

Koncepcja progów generalizacyjnych została przedstawiona w 1967 r. podczas Konferencji Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej w Amsterdamie, a rok później na I Ogólnopolskiej Konferencji Kartograficznej w Lublinie. Wiąże ona zmianę metod kartograficznych wynikającą z konieczności generalizacji ze zmianą pojemności mapy. Obecnie uważana jest za jeden z klasycznych modeli generalizacji.

W nurcie teoretycznych badań kartograficznych końca lat sześćdziesiątych, żywy był problem standaryzacji znaków. Choć było jasne, że wobec zróżnicowania tematyki prezentowanej na mapach pełna standaryzacja jest niemożliwa, to podejmowano analizy i próby standaryzacji wybranych rodzajów map. Powoływano się na daleko posuniętą standaryzację znaków map topograficznych i przyjęte jeszcze w 1881 r. barwy map geologicznych, wskazując na możliwości standaryzacji, np. map turystycznych czy gospodarczych. Zainspirowany książką M.K. Boczarowa *Osnovy teorii projektowania systemów kartograficznych znaków*, którą wnikliwie zrecenzował oraz rodzimym opracowaniem T. Wójcika *Prakseosemiotyka – zarys teorii optymalnego znaku*, opracował projekt standaryzacji znaków na przeglądowych mapach gospodarczych. Przedstawił go na V Konferencji Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej we Włoszech w 1970 r. Projekt ten opublikowany w „International Yearbook of Cartography” w 1971 r. był później wielokrotnie cytowany w publikacjach zagranicznych, m.in. w podstawowym wówczas amerykańskim podręczniku kartografii prof. A.H. Robinsona i współautorów.

Z opracowań L. Ratajskiego niewątpliwie największy rozgłos zyskała koncepcja kartologii. Została ona opracowana na podstawie schematu przekazu informacji kartograficznej, przedstawionego przez A. Kolačnego w 1968 r. na konferencji MAK w Delhi, a następnie opublikowanego w brytyjskim półroczniku „The Cartographic Journal”. Jest to schemat ilustrujący przepływ informacji od „rzeczywistości kartografa” poprzez mapę do „rzeczywistości użytkownika”. L. Ratajski dostrzegł w schemacie ogromny potencjał badawczy. W dość krótkim czasie przekaz ten zaadaptował w ten sposób, że stał się on osnową KARTOLOGII rozumianej jako *system kartografii teoretycznej*

z punktu widzenia funkcjonowania kartograficznego przekazu informacji, a w innym ujęciu Autora jako *dziedzina badawczo-naukowa kartografii teoretycznej*. Zebrania „kartologiczne”, na których przedstawiał rozszerzoną koncepcję tak rozumianej kartografii teoretycznej odbyły się w Zakładzie wielokrotnie. Uczestniczyłem w tych burzliwych dyskusjach, których szef był niezastąpionym inspiratorem. Słuchał nas – młodych pracowników tuż po studiach – z uwagą, wprowadzał zmiany i uzupełnienia. Imponował nam pracowitością i systematycznością. Zebrania odbywały się we wtorki, środy L. Ratajski przeznaczał na pracę w „Poznaj Świat”, a w czwartek przynosił nam do przeczytania przepisana na maszynie nową wersję kartologii, z uwzględnieniem sugestii wtorkowej dyskusji.

Dzięki swej pracowitości i energii L. Ratajski stanął na czele grupy kartografów interesujących się problemami teoretycznymi, gdy w 1968 r. został przewodniczącym Grupy Roboczej Informacji Kartograficznej działającej w ramach MAK, która po czterech latach działalności została przekształcona w Komisję Przekazu Kartograficznego. Swoją koncepcję kartologii i koncepcję kartologii przedstawiał wielokrotnie na posiedzeniach komisji, konferencjach oraz publikował w kraju i za granicą. Najważniejszym miejscem prezentacji była Ottawa, gdzie w sierpniu 1972 r. odbyła się kolejna konferencja MAK. Kartologia stała się znana i była dyskutowana, również dzięki publikacji w „International Yearbook of Cartography” w 1973 r. a ostatnia wersja ukazała się w pierwszym tomie „Prac i Studiów Geograficznych” zawierającym życiorys, bibliografię prac oraz artykuł przygotowany na konferencję MAK w Moskwie, w której uczestniczył w 1976 r.

O znaczeniu prac L. Ratajskiego i rezonansie, jaki wywoływały świadczy m.in. opinia K.A. Saliszczewa, cieszącego się autorytetem wśród kartografów zarówno Wschodu jak i Zachodu. W jednej z licznych publikacji w początku lat osiemdziesiątych poświęcił obszerny rozdział pracom L. Ratajskiego i kierowanej przez niego Komisji. Krytykując – jak pisał – *czysto komunikacyjną interpretację kartografii* dostrzegał znaczenie prac Komisji dla dalszego rozwoju kartografii. Spotkania Komisji (Warszawa 1973, Madryt 1974, Londyn 1975, Moskwa 1976, Hamburg 1977) były bardzo owocne i jak wspominał jeden z członków Komisji i jej późniejszy przewodniczący C. Board: *Jego publikacje będą nadal inspirować poszukiwania wyjaśnień w dziedzinie przekazu kartograficznego*. Prace nad modelem kartologii zwróciły uwagę L. Ratajskiego na problematykę strat, ale i zysków w procesie przekazu informacji kartograficznej. Ostatnią wersję schematu przekazu informacji kartograficznej omówił na spotkaniu Komisji Przekazu Kartograficznego MAK w Hamburgu we wrześniu 1977 r. Ukazała się ona także w „Polskim Przeglądzie Kartograficznym”.

Wymienione kierunki badań L. Ratajskiego nawzajem się przeplatają i uzupełniają, a niewątpliwie ich syntezą jest idea kartologii.

W początku lat siedemdziesiątych L. Ratajski miał już ugruntowaną pozycję międzynarodową. Dwukrotnie był wybierany wiceprezydentem Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej (1972 i 1976) i wiele wskazywało na to, że na zgromadzeniu ogólnym w Tokio w 1980 r. będzie kandydatem na prezydenta Asocjacji, tym bardziej, że zgłosił wcześniej Warszawę na miejsce organizacji XI Konferencji MAK w 1982 r. Konferencja warszawska odbyła się niestety już bez udziału jej inicjatora w trudnych warunkach stanu wojennego na przełomie lipca i sierpnia 1982 r.

W dalszym ciągu prowadził ożywioną działalność w zakresie nazewnictwa geograficznego. W 1973 r. został przewodniczącym Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych Świata przy Ministrze Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Z tego tytułu uczestniczył w pracach europejskiej grupy regionalnej ONZ do spraw standaryzacji nazw geograficznych.

W roku akademickim 1971/1972 był wykładowcą kartografii na Uniwersytecie w Edmonton. Czas ten wykorzystał m.in. na napisanie podręcznika *Metodyka kartografii społeczno-gospodarczej*, który ukazał się w 1973 r. Drugie wydanie zaktualizowane przez pracowników Katedry ukazało się w 1989 r. Wyjazd do Kanady wspominał jako ciekawe doświadczenie dydaktyczne, gdyż lubił pracę ze studentami. Pierwsze wykłady z nowego na naszej uczelni przedmiotu – kartografii ekonomicznej rozpoczął jeszcze w 1952 r. Charakterystyczne, że kiedy obejmował Katedrę w „Przeglądzie Geodezyjnym” (nie ukazywał się jeszcze „Polski Przegląd Kartograficzny”) zamieścił artykuł *Sylwetka geografa–kartografa*, będący niejako programem uniwersyteckiego kształcenia kartografów. Pisał m.in. ... *należałoby do programu kształcenia geografów–kartografów wprowadzić pewne zajęcia dotyczące zasad doboru i oddziaływania kolorów, liternictwa, kompozycji obrazu mapy, czytelności mapy, doboru treści mapy.*

Po objęciu Katedry wprowadzał zmiany właśnie w tym kierunku. Zmiany te są również widoczne w tematyce prac magisterskich. Prof. S. Pietkiewicz proponował opracowywanie map ogólnogeograficznych, głównie ściennych oraz prace z historii kartografii. L. Ratajski zainteresowany mapami tematycznymi zaproponował opracowywanie ściennych map gospodarczych 17 województw. Wielkość ośrodków przemysłowych obliczano wg zasad zawartych w jego pracy habilitacyjnej. Z czasem tematyka prac objęła zagadnienia metodyczne, mapy turystyczne, plany miast. Wprowadził pewne zmiany w programie nauczania specjalizacji, kładąc nacisk na praktyczną redakcję map oraz zagadnienia graficzne. M.in. sam prowadził rysunek odręczny. Tu można dodać, że był członkiem Komisji Rzecznawców do Spraw Programów w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Wobec braku specjalistycznych podręczników pomocą były zeszyty „Przeglądu Zagranicznej Literatury Geograficznej”, serii Instytutu Geografii PAN. Zeszyty kartograficzne zapoczątkował prof. S. Pietkiewicz, a kontynuował L. Ratajski przygotowując wspólnie z J. Ostrowskim dwa zeszyty o tematyce interesującej kierownika Katedry Kartografii: *Ogólne zagadnienia kartografii tematycznej* (1968) oraz *Teoretyczne problemy współczesnej kartografii* (1971). Pierwszy z tych zeszytów zawiera artykuł na temat automatyzacji sporządzania map tematycznych. Już wówczas L. Ratajski uważał automatyzację za przyszłość kartografii. Istniejąca w Instytucie Geografii Pracownia Programowania i Maszyn Liczących została w 1975 r. włączona do Katedry Kartografii, a jej kierownikiem został przyjęty 3 lata wcześniej dr W. Grygorenko. Z czasem wprowadzono nowy przedmiot – Elektroniczną Technikę Obliczeniową. Rozwój Pracowni został zahamowany w następnych latach z powodów zewnętrznych – pierwszy komputer nowej generacji (PC) pojawił się w Katedrze dopiero w 1989 r.

Pod kierunkiem L. Ratajskiego wykonano około 90 prac magisterskich, wypromował pięciu doktorów, w tym dwie osoby spoza Katedry: Wietnamczyka Tran Tan Loca i Jerzego Harasymowicza. Pełnił również funkcję dziekana do spraw studenckich w latach 1972–1976. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1973 r.

Do działalności dydaktycznej należy zaliczyć sierpniowe wyjazdy zagraniczne pracowników i studentów specjalizacji kartograficznej. Dla większości uczestników był to pierwszy kontakt z Zachodem w czasie, gdy paszport dawano zwykle na specjalnych warunkach, a średnia płaca odpowiadała 15 dolarom. Dzięki pomocy kilku osób i nieodzownym w tamtych czasach znajomościom możliwa była realizacja takiego przedsięwzięcia, a L. Ratajski brał na siebie odpowiedzialność i ryzyko corocznych wyjazdów. Podziwialiśmy go, że jeździł z nami w prymitywnych warunkach narażając się na niewygodę, chociaż – szczególnie po powrocie z Kanady – mógłby z rodziną wybrać się na spokojny wyjazd prywatny.

Szczególnym polem działalności L. Ratajskiego była popularyzacja geografii. Niewątpliwie miał lekkie pióro, pisał dużo i interesująco. Jest autorem około 300 artykułów i notatek oraz haseł w encyklopediach i słownikach, kilkunastu rozdziałów w książkach jako współautor. Na przykład zestawienie bibliograficzne za 1971 r. obejmuje 49 pozycji; w tym 12 z zakresu kartografii, 13 pozycji to hasła do *Słownika Geografii Świata* wydanego przez Wiedzę Powszechną, a 11 to artykuły i notatki w „Poznaj Świat”. Z miesięcznikiem – jak wspomniałem – związany był od początku jego istnienia. W 1968 został jego redaktorem naczelnym. Nie tylko pisał artykuły i notatki, ale i do 1971 r. opracowywał mapy. Wprowadził zwyczaj umieszczania na ostatniej stronie mapy związanej tematycznie z treścią numeru.

Mimo wielu zajęć angażował się w działalność społeczną. Był przez 9 lat przewodniczącym Komisji Kartograficznej PTG od chwili jej powołania w 1966 r. Był członkiem Zarządu Głównego PTG oraz redaktorem naczelnym „Poznaj Świat”, miesięcznika Towarzystwa. W 1976 r. otrzymał medal PTG. Ponadto był członkiem Komitetu Nauk Geograficznych, Komitetu do Spraw Kartografii Ogólnej przy Prezesie GUGiK, członkiem redakcji „Polskiego Przeglądu Kartograficznego” od chwili jego powstania w 1969 r. Angażował się w problemy cenzury publikacji kartograficznych. Jest autorem obszernego memoriału w tej sprawie przygotowanego w 1973 r., a ponadto skutecznie zabiegał o wycofanie „wzorcowej” mapy Polski w skali 1:500 000 opracowanej z celowymi zniekształceniami.

Ostatnie wystąpienie L. Ratajskiego poświęcone było nazewnictwu geograficznemu, a więc problematyce, od której 25 lat wcześniej rozpoczął działalność naukową. W listopadzie 1977 r. na seminarium we Wrocławiu „Kartografia w nauczaniu początkowym geografii w szkole 10-letniej” wygłosił z dużym zaangażowaniem referat *Nazewnictwo geograficzne w nauczaniu początkowym geografii*, przeciwstawiając się wprowadzaniu przez PPWK na mapach szkolnych nazewnictwa pomijającego polskie egzonymy.

Zmarł tydzień później 22 listopada 1977 roku w Warszawie.

Obecnie (2007) w Katedrze Kartografii pracuje 6 osób, które mogą uważać się za uczniów prof. L. Ratajskiego. Wprawdzie stosunkowo krótko kierował Katedrą (1966–1977), ale wywarł na nas tak duży wpływ, że mimo upływu lat jest to nadal Katedra w dużej mierze ukształtowana przez Profesora.

Jacek Pasławski

WYBRANE PUBLIKACJE O LECHU RATAJSKIM

- Board C., 1982, *Rozwój idei przekazu kartograficznego ze szczególnym uwzględnieniem roli profesora L. Ratajskiego*, Polski Przegl. Kartogr., T. 14, nr 4, s. 157-166.
- Brokman L., 1978, *Prof. dr hab. Leszek Ratajski*, Przegląd Geodezyjny, T. 50, nr 4, s. 131.
- Horodyski B., 1998, *Otwarte zebranie Katedry Kartografii Uniwersytetu Warszawskiego w 20 rocznicę śmierci profesora Lecha Ratajskiego*, Polski Przegl. Kartogr., T. 30, nr 1, s. 65-66.
- Leszczycki S., 1978, *Lech Ratajski*, Przegląd Geograficzny, T. 50, nr 4, s. 703-705.
- Leszczycki S., 1978, *Lech Ratajski 26 IV 1921 – 22 XI 1977*, Polski Przegl. Kartogr., T. 10, nr 1, s. 1-4.
- Ogrissek R., 1979, *In memoriam Prof. Dr. Lech Ratajski*, Vermessungstechnik Jg. 27, H. 4, s. 140-141.
- Ormeling F.J., 1978, *In memory of vice President Lech Ratajski*, International Yearbook of Cartography Vol. 18, s. 15-16.

- Ostrowski J., 1978, *Zasługi prof. Lecha Ratajskiego dla polskiej kartografii*, Polski Przegl. Kartogr., T. 10, nr 1, s. 5-14.
- Ostrowski J., 1978, *Bibliografia prac naukowych prof. dra Lecha Ratajskiego*, Polski Przegl. Kartogr., T. 10, nr 1, s. 14-21.
- Ostrowski J., 1979, *Bibliografia prac naukowych prof. dra Lecha Ratajskiego*, Prace i Studia Geograficzne T. 1, s. 12-21.
- Ostrowski J., 1979, *Sesja poświęcona pamięci prof. dra Lecha Ratajskiego*, Polski Przegl. Kartogr., T. 11, nr 2, s. 91-92.
- Ostrowski J., Paślowski J., 1982, *Ewolucja poglądów prof. Lecha Ratajskiego na istotę kartografii w opinii prof. K.A. Saliszczewa*, Polski Przegl. Kartogr., T. 14, nr 4, s. 173-175.
- Ostrowski J., Wójcik J., 1987, *Ratajski Leszek*, Polski Słownik Biograficzny, T. 30/4, s. 632-634.
- Paślowski J., 2000, *Profesor dr hab. Lech Ratajski [w:] 50-lecie pracy dydaktycznej i naukowej Katedry Kartografii Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego*, Prace i Studia Geograficzne, T. 26, s. 160-161.

WAŻNIEJSZE PUBLIKACJE LECHA RATAJSKIEGO

Książki, artykuły

- 1959, *Polskie nazewnictwo geograficzne świata*, Instytut Geografii PAN, Warszawa, 857 s. (wspólnie z J. Szewczyk i P. Zwolińskim).
- 1960, *Kartografia ekonomiczna. Metody opracowania map gospodarczych*. PPWK, Warszawa, 251 s. (wspólnie z B. Winidem), wyd. II 1963.
- 1963, *Afryka*, Warszawa, Wiedza Powszechna, 367 s.
- 1965, *Polska kartografia ekonomiczna XX wieku*, Prace Geograficzne nr 49, Instytut Geografii PAN, Warszawa, 143 s.
- 1966, *Mapy przemysłu, ich właściwości metodyczne i kartometryczne*, Prace Geograficzne nr 56, Instytut Geografii PAN, Warszawa, 114 s.
- 1967, *Phénomènes des points de généralisation*, International Yearbook of Cartography, Vol. 7, s. 143-152.
- 1967, *Index of theoretically employed workers. A criterion in demarcating industrial centres on maps*, Geogr. Polonica, Vol. 11, s. 55-76.
- 1967, *Sylwetka zawodu geografa-kartografa*, Przegląd Geod., R. 39, nr 9, s. 360-361.
- 1968, *A model of cartographical methods*, Geogr. Polonica, Vol. 12, s. 372-378.
- 1969, *Współpraca międzynarodowa nad ujednoczeniem nazw geograficznych*, Polski Przegląd Kartogr., T. 1, nr 3, s. 9-14.
- 1970, *Kartologia*, Polski Przegląd Kartogr., T. 2, nr 3, s. 97-110.
- 1971, *The methodical basis of the standardization of signs on economic maps*, International Yearbook of Cartography, Vol. 11, s. 137-159.
- 1971, *Kartologie – ein System theoretischer Kartographie*, Vermessungstechnik, Bd. 19, H. 9, s. 324-328.
- 1971, *Zasady logiczno-semiotyczne uporządkowania i standaryzacji znaków kartograficznych*, Polski Przegląd Kartogr., T. 3, nr 3, s. 106-116, nr 4, s. 156-166.
- 1971, *Podstawy definicji i terminologii metod kartograficznych [w:] Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartogr.*, T. 1, *Problemy kartografii tematycznej*, Lublin-Warszawa, s. 249-264.

- 1972, *Struktura kartologii i jej problematyka badawcza*, Polski Przegląd Kartogr., T. 4, nr 2, s. 49-58.
- 1973, *The research structure of theoretical cartography*, International Yearbook of Cartography, Vol. 13, s. 217-228.
- 1973, *Metodyka kartografii społeczno-gospodarczej*, Warszawa, PPWK, s. 380, wyd. II 1989.
- 1973, *Rozważania o generalizacji kartograficznej*, Polski Przegląd Kartogr., T. 5, nr 2, s. 49-55, nr 3, s. 103-110.
- 1974, *Słownik geografii ZSRR* (wspólnie z R. Biesiadą i T. Lenczowskim), Warszawa, Wiedza Powszechna, 818 s.
- 1975, *K woprosu o widach kartograficznej gienieralizacji* [w:] *Puti razwitija kartografii*. Moskwa, Izd. Moskowskogo Uniw., s. 57-66.
- 1976, *Cartology, its developed concept*, [w:] *The Polish Cartography 1976*, Head Office of Geodesy and Cartography, s. 7-23.
- 1976, *Pewne aspekty gramatyki języka mapy*, Polski Przegląd Kartogr., T. 8, nr 2, s. 49-61.
- 1977, *Regular density network* (wspólnie z J. Siwkiem), International Yearbook of Cartography, Vol. 17, s. 138-154.
- 1977, *Loss and gain of information in cartographic communication* [w:] *Beiträge zur theoretischen Kartographie*, Festschrift für E. Arnberger, Wien, s. 217-227.
- 1978, *Unifikacja języka map tematycznych*, Polski Przegląd Kartogr., T. 10, nr 1, s. 22-27.
- 1978, *Główne cechy przekazu kartograficznego jako część kartografii teoretycznej*, Polski Przegląd Kartogr., T. 10, nr 3, s. 113-125.

Atlasy i mapy (bez załączników i tekstowych)

- 1948, *Czechosłowacja*, Mapa fizyczna 1:3 000 000, Kraków, Inst. Kartogr. i Wyd. Glob.
- 1948, *Skandynawia*, Mapa gospodarcza 1:7 000 000, Kraków, Inst. Kartogr. i Wyd. Glob.
- 1954, *Podręczny Atlas Świata* (przy współpracy B. Winida i in.), Warszawa, Wyd. MON, z. 1: 29 map, z. 2: 27 map, 1956; z. 3: 25 map, 1957; z. 4: 23 mapy, 1957; z. 5: 39 map, 2 tabl., 1961.
- 1954, *Dziesięciolecie Polski Ludowej* (wspólnie z J. Kostrowickim). 1:1 000 000, Wrocław.
- 1954, *Mapa gospodarcza europejskich krajów demokracji ludowej i obszarów przyległych* (wspólnie z L. Kubiłowiczem i B. Winidem), 1:1 200 000, Wrocław.
- 1961, *Półkula wschodnia* (wspólnie z B. Winidem). Mapa gospodarcza 1:20 000 000, Wrocław.
- 1961, *Półkula zachodnia* (wspólnie z B. Winidem). Mapa gospodarcza 1:20 000 000, Wrocław.

Zestawił Jerzy Ostrowski

Summary

Lech Ratajski was born on 26 April 1921, in Rawa Mazowiecka, in a teachers' family. In 1939 he obtained the school-leaving certificate in Łomża. During the II World War he worked as a teacher and a clerk. He was also a member of the Home Army (AK) and he took part in the sabotage actions for which in 1949 he was honoured with the Cross of Valour.

After the war he studied at the Academy of Fine Arts in Cracow for two years. In 1950 he graduated of the Jagiellonian University in Cracow with a degree in geography. As a student he collaborated with the popular monthly magazine „Poznaj Świat” (*Know the World*) for which he elaborated maps, designed covers, and wrote short notes.

In 1950, accordingly to his interests, he took a post at the Department of Regional Geography within the Geographical Institute of the University of Warsaw. He wrote on the subject of the geographic names and in 1959 he was a co-author of the extensive specification comprising 20,000 geographical names. He was also the co-author of the wall economic charts of Poland and of the world, that were innovative in the Polish cartography of those days. He continuously collaborated with the magazine „Poznaj Świat” that was being published in Warsaw since the end of 1955 and he was its Editor-in-chief since 1968. He was the author of many articles and notes on the regional geography and of a book – a compendium of knowledge on Africa.

The main field of his scientific interest was the thematic cartography, especially the economic maps and to this issue both his dissertations were related: the doctor's dissertation (1962) on the achievements of the Polish economic cartography in 20th century and the habilitation dissertation (1966) on industrial maps and their cartometric value.

He devised the model of the cartographic methods of presentation, the model of cartographic generalisation, and the proposition of economic maps signs standardisation. Since 1968 he was the chairman of the Working Group and later of the Commission on Communication in Cartography at the International Cartographical Association (ICA). In the academic year 1971/1972 he lectured at the University of Edmonton and participated in the International Cartographical Association conference in Ottawa, at which he was elected the Vice-president of the Association. During his stay in Canada he prepared the textbook *Methodology of the socioeconomic cartography* that was published in 1973, and its second, updated edition was published in 1989.

At the end of 1967 he was appointed the professorship at the Chair of Cartography where he introduced many didactic innovations – among others the free-hand drawing. In 1973 he employed dr W. Grygorenko (the future Chairman of the Chair) to teach computer cartography to the students. He tutored approximately 90 master's thesis, including 17 on the economic charts of the Polish voivodeships. In 1973–1977 four employees of his Chair were promoted doctors. In 1973 Lech Ratajski obtained the title of a professor. He served several functions at the Polish Geographic Society, among others he was the President of the Commission of Cartography. In 1976 he was honoured with the medal of the Society.

His bibliography comprises over 400 items including over 150 on cartography. He was the author of 30 portable and wall maps and approx. 600 annex maps to articles, books, and encyclopedias.

Lech Ratajski died on 22 November 1977, in Warsaw.

*Jacek Paślowski, Katedra Kartografii, Uniwersytet Warszawski,
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa,
e-mail: jpaslaws@uw.edu.pl*